

ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨ ਯੋਗ

**ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ
ਦੀਵਾਨੀ ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ**

ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 302-2023

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ

ਪਟੀਸ਼ਨਰ

ਬਨਾਮ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਕੱਤਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ

ਜਵਾਬਦੇਹ

ਨਿਰਣਾ

Dr Dhananjaya Y Chandrachud, CJI

- 1 22 ਫਰਵਰੀ 2023 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 174(1) ਦੇ ਤਹਿਤ 3 ਮਾਰਚ 2023 ਨੂੰ 16ਵੀਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਸੱਦਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ।
- 2 23 ਫਰਵਰੀ 2023 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੀਤਾ।
ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ:
“ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਦਨ ਨੂੰ 3 ਮਾਰਚ 2023 ਨੂੰ ਸੱਦਣ ਬਾਰੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ।”
- 3 ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਪੱਤਰ ਰਾਜਪਾਲ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵਿਚਕਾਰ ਪੱਤਰ-ਵਿਹਾਰ ਦੇ ਪੂਰਵ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ; ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ 13 ਫਰਵਰੀ 2023 ਦੇ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੇ ਸੰਚਾਰ ਨੂੰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ 14 ਫਰਵਰੀ 2023 ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੱਤਰ ਅਤੇ ਉਸੇ ਮਿਤੀ ਦੇ ਇੱਕ 'ਟਵੀਟ' ਰਾਹੀਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।
- 4 ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ 13 ਫਰਵਰੀ 2023 ਦੇ ਆਪਣੇ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਕੁੱਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁੱਦਿਆਂ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ, ਅਰਥਾਤ:
 - (i) ਜਿਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਭੇਜਣ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ; ਅਤੇ
 - (ii) ਪੰਜਾਬ ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਸੰਚਾਰ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਿਟੇਡ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ।

- 5 ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਪੱਤਰ-ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਉਸ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 167 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਮੰਗੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਵੇਰਵੇ ਦੇਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ।
- 6 ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਮੰਗਿਆ:
- “(ਏ) ਲਗਭਗ ਦੋ ਲੱਖ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਵਜ਼ੀਫੇ ਦੀ ਵੰਡ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਆਪਣੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। (ਪੱਤਰ ਨੰਬਰ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸੈਕਟਰੀ ਗਵਰਨਮੈਂਟ 2022/95 ਮਿਤੀ 21-07-2022)।
- (ਬੀ) ਪੀ. ਏ. ਯੂ. ਦੇ ਪੱਤਰ ਨੰਬਰ 5/1/2021-ਪੀਆਰਬੀ-ਪੀਏ ਯੂ-2ਜੀ/6904 ਮਿਤੀ 23-11-22 ਰਾਹੀਂ ਗ਼ੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਨਿਯੁਕਤ ਉਪ ਕੁਲਪਤੀ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ।
- (ਸੀ) 14-12-2022 ਦੀ ਮੇਰੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਤੁਸੀਂ ਸ੍ਰੀ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ, ਆਈ.ਪੀ.ਐਸ.ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਾੜੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਚੁਣਿਆ। ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵੀ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ 26 ਜਨਵਰੀ ਤੋਂ ਠੀਕ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹੁਕਮ ਰਾਹੀਂ, ਇਹ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਜਲੰਧਰ ਵਿਖੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਝੰਡਾ ਲਹਿਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਡੀ. ਜੀ. ਪੀ. ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸਮਾਰੋਹ ਦੌਰਾਨ ਦੂਰੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ। ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਇੰਝ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰੀ ਤੁਹਾਡਾ ਚਰੇਤਾ ਸੀ (blue eyed boy) ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਚੁਣਿਆ ਜੇ ਇਸ ਦਫ਼ਤਰ ਦੁਆਰਾ ਤੁਹਾਡੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਸਨ।
- (ਡੀ) ਮਿਤੀ 4-1-2023 ਦੇ ਪੱਤਰ ਰਾਹੀਂ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਨਵਲ ਅਗਰਵਾਲ ਦੀ ਅਫਸਰਾਨ ਬਾਲਾ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਜਿੱਥੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਗੁਪਤ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਤੱਕ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ
- (ਈ) ਇਸਤਿਹਾਰਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਮੇਰੇ ਪੱਤਰ ਜਿੱਥੇ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਪੂਰੇ ਵੇਰਵੇ ਮੰਗੇ ਗਏ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਠੰਢੇ ਬਸਤੇ ਵਿੱਚ ਪਏ ਹਨ। ”

- 7 ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ (@ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ) ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਟਵੀਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ:

“ਮਾਣਯੋਗ ਰਾਜਪਾਲ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਡਾ ਪੱਤਰ ਮੀਡੀਆ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ... ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ...ਮੈਂ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ 3 ਕਰੋੜ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹਾਂ ਨਾ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ। ਇਸ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਜਵਾਬ ਸਮਝੋ। ”

- 8 ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 14 ਫਰਵਰੀ 2023 ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੱਤਰ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ:

"ਡੀਓ ਨੰਬਰ ਸੀਐਮਓ/ਕੋਨਫੀ-2023/132

ਮਿਤੀ: 14.02.2023

(DO No.CMO/CONFI-2023/132)

Dated:14.02.2023

ਮਾਣਯੋਗ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ,

ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡਾ ਪੱਤਰ ਨੰਬਰ ਸਪੈਸ਼ਲ ਸੈਕਟਰੀ ਗਵਰਨਮੈਂਟ/2023/34 ਮਿਤੀ 13 ਫਰਵਰੀ, 2023 ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਤੁਹਾਡੇ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਮੈਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹਾਂਗਾ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮੈਂ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਸਰਕਾਰ 3 ਕਰੋੜ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਿਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੇ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਕਿਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹਨ?

ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਦੱਸ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਵਧਾਓ।"

- 9 ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਵੀਟ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ, ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ 3 ਮਾਰਚ 2023 ਤੋਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ:

“ਤੁਹਾਡੇ ਟਵੀਟ ਅਤੇ ਪੱਤਰ ਤੋਂ, ਦੇਵੇਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਬਹੁਤ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਵੀ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹ ਲੈਣ

ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਾਂ। ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲਵਾਂਗਾ।"

- 10 ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਅਧੀਨ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।
- 11 ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ (ਏ) ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਰਾਜਪਾਲ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਜਾਂ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ; (ਬੀ) ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ 23 ਫਰਵਰੀ 2023 ਦੇ ਸੰਚਾਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਲਈ ਬੁਲਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ; ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਅਤੇ (ਸੀ) ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ 3 ਮਾਰਚ 2023 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਉਚਿਤ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼।
- 12 ਕਿਉਂਕਿ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਸੱਦਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਸਿਰਫ਼ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦੂਰ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤੁਰੰਤ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ 3.50 ਵਜੇ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ।
- 13 ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਵੱਲੋਂ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਡਾ. ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਮਨੂੰ ਸਿੰਘਵੀ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਸ਼੍ਰੀ ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ ਪਹਿਲੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਵੱਲੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਅਜੈ ਪਾਲ, ਵਕੀਲ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ।
- 14 ਸੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ, ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ 28 ਫਰਵਰੀ 2023 ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਸੰਦਰਭ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਆਰਡਰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 174 ਦੇ ਕਲਾਜ਼ (1) ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ, ਮੈਂ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ, ਬਨਵਾਰੀਲਾਲ ਪੁਰੋਹਿਤ, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੀ ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੁੱਕਰਵਾਰ, 3 ਮਾਰਚ 2023 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਾਲ, ਵਿਧਾਨ ਭਵਨ, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਚੌਥੇ (ਬਜਟ) ਸੈਸ਼ਨ ਲਈ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਤਲਬ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।"

- 15 ਉਪਰੋਕਤ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੀ ਸੇਲੂਵੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਚੌਥੇ (ਬਜਟ) ਸੈਸ਼ਨ ਲਈ 3 ਮਾਰਚ 2023 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 10 ਵਜੇ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਸੱਦਿਆ ਹੈ।
- 16 ਰਾਜਪਾਲ ਵੱਲੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਜੇ ਰਾਹਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਕੁਝ ਪਹਿਲੂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਫਰਜ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- 17 ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਖੁਲਾਸੇ ਲਈ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 167 ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਕਰਤੱਵ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ। ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ:

“167. ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਕਰਤੱਵ, ਆਦਿ - ਇਹ ਹਰੇਕ ਰਾਜ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਕਰਤੱਵ ਹੋਵੇਗਾ-

(ਏ) ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣਾ;

(ਬੀ) ਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਮੰਗੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ; ਅਤੇ

(ਸੀ) ਜੇਕਰ ਰਾਜਪਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ ਪਰ ਕੌਂਸਲ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਨਾ ਗਿਆ ਹੈ। ”

- 18 ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਵੇ। ਸੰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਫਰਜ਼ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹੋਏ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੇਕਰ ਰਾਜਪਾਲ ਅਜਿਹਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਕੋਲ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕਰੇ ਜਿਸ 'ਤੇ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਹੈ।

19 ਅਨੁਛੇਦ 167 ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਣ ਦੀ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 167 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜਪਾਲ ਜੋ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੰਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਿੱਲਾਂ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਲਈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਕਤ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੇਗੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਇਹ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੀ ਸੰਬੰਧਿਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਨੁਛੇਦ 167(ੲ) ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 167 (ਬੀ) ਅਧੀਨ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਬੰਧਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਤਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਧਾਰਾ 167(ਸੀ) ਤਹਿਤ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 167 ਅਧੀਨ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਜਪਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਭਾ ਸਕੇ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿੜ ਸਨ। ਉਹ ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੇ ਗਏ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦਾ ਮੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ, ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਇਮਾਨਦਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਫਰਜ਼ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ¹ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 167 (ਅਨੁਛੇਦ 147 ਦੇ ਖਰੜੇ) ਬਾਰੇ ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ:

"ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਵੱਲੋਂ ਨਿਭਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਰਾਜਪਾਲ ਕੋਲ ਅਜੇ ਵੀ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰਾਜਪਾਲ, ਜੋ ਉਹ ਹੈ, ਦੇ ਕੁਝ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਣੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸ ਦੇ ਕਰਤੱਵਾਂ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਉੱਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਦੂਜਾ ਕਰਤੱਵ ਅਤੇ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦੇਣਾ, ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇਣਾ, ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪ ਸੁਝਾਉਣਾ ਅਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿਣਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਇਸ ਸਦਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏਗਾ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਇਹ ਫਰਜ਼

¹ ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ ਦਾਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਬਹਿਸ (ਕਾਰਵਾਈਆਂ)- ਵਾਲੀਅਮ VIII (2 ਜੂਨ 1949)

ਨਿਭਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਬੇਲੋੜਾ ਕਾਰਜਕਰਤਾ ਹੋਵੇਗਾ: ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਕਿਸੇ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਨਹੀਂ, ਪੂਰੇ ਸੂਬੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨੁਮਾਇੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਤੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ, ਕੁਸ਼ਲ, ਇਮਾਨਦਾਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਲਈ, ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਰਥਾਤ, ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਸੁੱਧ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰਹਿਤ, ਨਿਰਪੱਖ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਸਲਾਹ ਦੇਣਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਨਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿਣਾ - ਮੈਂ ਸਦਨ ਨੂੰ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਕੁਝ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ? ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾ ਸਕਦਾ ਜਿਸਦਾ ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।"

- 20 ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਤਲਬ ਕਰਨ, ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 174 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ ਜੋ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ:

"174. ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ, ਮੁਅੱਤਲ ਅਤੇ ਭੰਗ-

1) ਰਾਜਪਾਲ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਦੇ ਸਦਨ ਜਾਂ ਸਭਾ ਦੇ ਹਰੇਕ ਸਦਨ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਤਲਬ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਉਹ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇੱਕ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਆਖਰੀ ਬੈਠਕ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਸੈਸ਼ਨ ਲਈ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮਿਤੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਬੈਠਕ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

(2) ਰਾਜਪਾਲ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਉੱਤੇ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ -

(ਏ) ਸਦਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਦਨ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ;

(ਅ) ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਭੰਗ।"

- 21 **ਸਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ**² ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਰਸਮੀ ਮੁਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅੰਸ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ:

"28. ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕੈਬਨਿਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜਪਾਲ ਰਾਜ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਰਸਮੀ ਮੁਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ

² (1974) 2 ਐਸ ਸੀ ਸੀ 831

ਜਿੱਥੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੇ ਵਿਵੇਕ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

32. ਇਹ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਕੰਮ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉੱਤੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਹਾਰਕ ਨਿਯਮ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਾਊਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਣ ਲਈ ਸਲਾਹਕਾਰ ਲੱਭਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹਾਊਸ ਆਫ ਕਾਮਨਜ਼ ਕੋਲ ਭਰੋਸਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇਹ ਨਿਯਮ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁਖੀ ਵਜੋਂ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ।

142. ਅਧਿਆਏਸ਼ਾ (ordinances) ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਅਸਾਧਾਰਣ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਨਤਕ ਸੇਵਕਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਪੁੱਛਗਿੱਛ, ਸੰਕਟਕਾਲੀਨ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਉੱਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ, ਡੂੰਘੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਦਰਅਸਲ, ਲੋਕ ਸਭਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਅਤੇ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਭੰਗ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਬਿੱਲਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਉਸ ਕੋਲ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਸਰਦਾਰੀ ਲਾਲ ਅਤੇ ਜਯੰਤੀਲਾਲ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨੂੰ ਹਰ ਉਸ ਸਮਾਗਮ ਵਿੱਚ ਵਧਾ ਦੇਈਏ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਧਾਰਾਵਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਸੰਸਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਇੱਕ ਡੋਪ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਚੋਣਾਂ ਮਹਿੰਗਾ ਵਿਅਰਥਕ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਅਭਿਆਸ ਬਣ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਵਾਂਗੇ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੋ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜਤੰਤਰ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਿਵਾਏ ਇਸ ਦੇ ਕਿ ਵ੍ਰਾਈਟਹਾਲ ਦੀ ਥਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਭਵਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਭਵਨ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਕੈਬਨਿਟ ਸੰਕੁਚਿਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ, ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਰਾਜ ਦਾ ਮੁਖੀ ਭਾਰਤ ਲਈ ਮਹਾਮਹਿਮ (Her Majesty's) ਦੇ ਰਾਜ ਸਕੱਤਰ ਦਾ ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਹੋਵੇਗਾ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ-ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਾਲੋਂ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਉੱਚਾ। ਅਜਿਹੀ ਵਿਗਾੜ, ਵਿਆਖਿਆ ਦੁਆਰਾ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਬਣਤਰ, ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਜੀਵਨਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗੀ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਜਪਾਲ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਰਜਕਰਤਾ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਖੁਦ ਇੱਕ ਸੀਮਤ ਅਸਿੱਧੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਨੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸੰਸਦੀ

ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਰੂਪ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਤਿਭਾ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੱਤ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਤੋਂ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸਯੋਗ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਲਰਜੀ ਵਜੋਂ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।" **(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)**

- 22 ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਚ ਨੇ **ਨਬਾਮ ਰੇਬੀਆ ਬਨਾਮ ਡਿਪਟੀ ਸਪੀਕਰ, ਅਰੁਣਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ**³ ਵਿੱਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਦਨ ਜਾਂ ਹਰੇਕ ਸਦਨ ਨੂੰ ਤਲਬ ਕਰਨਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮੰਤਰੀ ਪਰਿਸ਼ਦ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪਾਲ ਆਪਣੇ ਵਿਵੇਕ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਰਾਜਪਾਲ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਦਨ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਮੰਤਰੀ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੁਆਰਾ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਜੋ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਧੀਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਰਾਜਪਾਲ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਸੀ।
- 23 ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵੱਲੋਂ ਸਦਨ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਰਾਜਪਾਲ ਵੱਲੋਂ 23 ਫਰਵਰੀ 2023 ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਗਏ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਟਵੀਟ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 14 ਫਰਵਰੀ 2023 ਦੇ ਪੱਤਰ ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਹ ਕਹਿਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਟਵੀਟ ਅਤੇ ਪੱਤਰ ਦੋਵੇਂ "ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ" ਅਤੇ "ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਪਮਾਨਜਨਕ" ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ "ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹ ਲੈਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ" ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੇਨਤੀ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇਗਾ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਸੱਦਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਲਾਹ ਲੈਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਾਜਪਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਸਨ।
- 24 ਇਹ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਵੀ ਰੇਖਾਕਿਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੋਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਕਰਤਾ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 167 (ਬੀ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੰਗੀ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹਨ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਟਵੀਟ ਅਤੇ ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਲਹਿਜ਼ਾ ਅਤੇ ਲਹਿਜ਼ਾ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਅਧੂਰਾ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਪਾਲ ਵੱਲੋਂ ਮੰਗੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਣਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਫਰਜ਼ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇ ਧਾਰਾ 167 (ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁੱਖ

³ (2016) 8 ਐਸ ਸੀ ਸੀ 1

ਮੰਤਰੀ 'ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਰਾਜਪਾਲ ਲਈ ਉਸ ਸਲਾਹ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਲਈ ਸਦਨ ਨੂੰ ਤਲਬ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ, ਜੋ ਕਿ ਕੌਂਸਲ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਨੁਛੇਦ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

25 ਵਿਵਾਦ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਲਈ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਦਖਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ: ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਅਤੇ ਸਲਾਹ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜਪਾਲ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਫਰਜ਼ ਬਿਨਾਂ ਦੇਰੀ ਜਾਂ ਝਿਜਕ ਦੇ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 167 (ਬੀ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸੰਸਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਲਈ ਦੋ ਬਰਾਬਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਤਹਿਤ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰਕ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਦੂਜਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਸੁਤੰਤਰ ਭਾਸ਼ਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 19(1)(ਏ) ਦੇ ਮੂਲ ਮੁੱਲ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਭਾਸ਼ਣ ਨੂੰ ਮਰਿਆਦਾ ਅਤੇ ਪਰਿਪੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

26 ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਮਤਭੇਦਾਂ ਤੇ ਸੰਜੀਦਗੀ ਅਤੇ ਪਰਿਪੱਕਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਵਾਦ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬਦਲ ਸਕਦਾ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਖ਼ਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜਪਾਲ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਤਲਬ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਬਜਟ ਸੈਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਰਿਪੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕਤਾ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗੀ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨਾ ਵਾਪਰਨ ਜਿੰਨਾ ਅਸੀਂ ਸਾਡੀ ਉਮੀਦ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਉਹ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਾਡੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

- 27 ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨਾਲ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।
- 28 ਲੰਬਿਤ ਅਰਜ਼ੀਆਂ, ਜੋ ਕੋਈ ਹਨ, ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

..... CJI.

[Dr Dhananjaya Y Chandrachud]

.....J.

[Pamidighantam Sri Narasimha]

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ;

28 ਫਰਵਰੀ, 2023

ਸੀਕੇਬੀ

ਡਿਸਕਲੇਮਰ:- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ ਲਈ ਉਚਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।